

Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИА ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ Л.Н. ГУМИЛЕВА
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТҰРАҚТЫ
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУ МОДЕЛІН ҚҰРУ
ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҚАРЖЫ ЖҮЙЕСІ

ФИНАНСОВАЯ СИСТЕМА В УСЛОВИЯХ
СОЗДАНИЯ МОДЕЛИ
УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО
РАЗВИТИЯ КАЗАХСТАНА

THE FINANCIAL SYSTEM IN
THE CONTEXT OF CREATING A MODEL
OF SUSTAINABLE ECONOMIC
DEVELOPMENT OF KAZAKHSTAN

АСТАНА
ASTANA
2024

*Посвящается юбилею - 80-летию
Искаковой Загиры Дуйсембаевны*

***ИСКАКОВА ЗАГИРА ДУЙСЕМБАЕВНА
ISKAKOVA ZAGIRA DUYSEMBAYEVNA***

***ЭКОНОМИКА ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ ДОКТОРЫ, ПРОФЕССОР
ДОКТОР ЭКОНОМИЧЕСКИХ НАУК, ПРОФЕССОР
DOCTOR OF ECONOMIC SCIENCES, PROFESSOR***

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ
КАЗАХСТАН
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ Л.Н. ГУМИЛЕВА
THE MINISTRY OF SCIENCE AND HIGHER EDUCATION OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY**

**«ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТҰРАҚТЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУ МОДЕЛІН ҚҰРУ
ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҚАРЖЫ ЖҮЙЕСІ»**

Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының

МАТЕРИАЛДАРДЫҢ ЖИНАҒЫ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

Международной научно-практической конференции

**«ФИНАНСОВАЯ СИСТЕМА В УСЛОВИЯХ СОЗДАНИЯ МОДЕЛИ УСТОЙЧИ-
ВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ КАЗАХСТАНА»**

COLLECTION OF REPORTS

of the International scientific and practical conference

**«THE FINANCIAL SYSTEM IN THE CONTEXT OF CREATING A MODEL
OF SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT OF KAZAKHSTAN»**

АСТАНА, 2024

ASTANA, 2024

УДК 336 (574)
ББК 65.261 (5Каз)
Қ 18

Редакциялық алқа:

Мақыш С.Б. - Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ Басқарма мүшесі – академиялық мәселелер жөніндегі проректоры

Жағыпарова А.О. - Экономика факультетінің деканы

Ажмухамедова А.А. - Экономика факультеті деканының ғылыми жұмыстар жөніндегі орынбасары

Мажитов Д.М. - «Қаржы» кафедрасының профессоры

Бұлақбай Ж.М. - «Қаржы» кафедрасының меңгерушісі

Майдырова А.Б. - «Экономика және кәсіпкерлік» кафедрасының меңгерушісі

Сембиева Л.М. - «Мемлекеттік аудит» кафедрасының меңгерушісі

Аманова Г.Д. - «Есеп және талдау» кафедрасының меңгерушісі

Мухияева Д.М. - «Менеджмент» кафедрасының меңгерушісі

Искаков Б.М. - «Тұран-Астана» университетінің «Іскерлік басқару» кафедрасының профессоры

Қ 18 «ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТҰРАҚТЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУ МОДЕЛІН ҚҰРУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҚАРЖЫ ЖҮЙЕСІ» халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясы= Международная научно-практическая конференция «ФИНАНСОВАЯ СИСТЕМА В УСЛОВИЯХ СОЗДАНИЯ МОДЕЛИ УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ КАЗАХСТАНА»= International scientific and practical conference «THE FINANCIAL SYSTEM IN THE CONTEXT OF CREATING A MODEL OF SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT OF KAZAKHSTAN» – Астана: ИП «Булатов А.Ж.» – 572 б.(с.) - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-337-934-0

«ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТҰРАҚТЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУ МОДЕЛІН ҚҰРУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҚАРЖЫ ЖҮЙЕСІ» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдарының жинағында жас ғалымдар, докторанттар, магистранттар мен студенттер жүргізген өзекті және проблемалық мәселелерді қамтитын авторлық зерттеулері берілген. Басылым студенттерге, магистранттарға, докторанттарға, сонымен қатар қазіргі ғылымның өзекті мәселелерімен айналысатын оқырман қауымға арналған.

В сборнике материалов международной научно-практической конференции, на тему «ФИНАНСОВАЯ СИСТЕМА В УСЛОВИЯХ СОЗДАНИЯ МОДЕЛИ УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ КАЗАХСТАНА» представлены результаты авторских исследований по актуальным и проблемным вопросам, проведенных молодыми учеными, докторантами, магистрантами и студентами. Издание предназначено для студентов, магистрантов, докторантов, а также для широкого круга читателей, занимающихся актуальными проблемами современной науки.

The collection of materials of the international scientific and practical conference on the topic «THE FINANCIAL SYSTEM IN THE CONTEXT OF CREATING A MODEL OF SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT OF KAZAKHSTAN» presents the results of original research on topical and problematic issues conducted by young scientists, doctoral students, master degree students and undergraduates. The publication is intended for undergraduates, master and doctoral students, as well as for a wide range of readers studying current problems of modern science.

УДК 336 (574)
ББК 65.261 (5Каз)

ISBN 978-601-337-934-0

© Л.Н. Гумилев атындағы ұлттық университеті, 2024
© Евразийский национальный университет им. Л.Н.Гумилева, 2024
© L.N. Gumilyov Eurasian National University, 2024

Қорытынды

Қазақстан Республикасының құрылыс компаниялары Портер мен А.И. Красновтың және Джон Коттердің теорияларын қолдану өз кезегінде өзгерістерді басқарудың құрылымдық тәсілін ұсынады, ол жеделдікті құрудан және өзгерістер тобын құрудан бастап, қызметкерлердің қатысуын қамтамасыз етуге және нәтижелерді бекітуге дейін. Бұл тәсіл серпінді құрылыс жағдайында тұрақтылық пен қиындықтарды сәтті жеңуге ықпал етеді. теорияларын қолдану арқылы бәсекеге қабілеттілікті арттыру және орнықты даму үшін қуатты құралдар алады. Портердің әдіснамасы бойынша бәсекелестік ортаны талдау нарықты тереңірек түсінуге, тиімді стратегияларды әзірлеуге және табыстың маңызды элементтерін анықтауға көмектеседі. Бұл әдістер компанияның бәсекеге қабілеттілігін бағалауға және оның халықаралық нарыққа шығуын жоспарлауға көмектеседі.

Қазақстанның құрылыс компаниялары А.И.Красновтың теорияларының арқасында өңірлік нарықтың ерекшеліктеріне табысты басқару және бейімделу үшін қосымша құралдар алады. Қазақстанның құрылыс саласының жетістігі бәсекеге қабілеттіліктің негізгі факторларын айқындауға, икемді стратегияларды әзірлеуге, әлеуметтік-мәдени ерекшеліктерді ескере отырып, адам ресурстарын басқаруға, инновацияларды енгізуге және экономикалық өзгерістерге бейімделуге байланысты.

Джон Коттердің теориясы өз кезегінде өзгерістерді басқарудың құрылымдық тәсілін ұсынады, ол жеделдікті құрудан және өзгерістер тобын құрудан бастап, қызметкерлердің қатысуын қамтамасыз етуге және нәтижелерді бекітуге дейін. Бұл тәсіл серпінді құрылыс жағдайында тұрақтылық пен қиындықтарды сәтті жеңуге ықпал етеді.

Осылайша, Портер мен Краснов және Джон Коттердің теорияларының интеграциясы қарқынды нарық пен жаһандық сын-қатерлер жағдайында құрылыс компанияларының тұрақты өсуіне ықпал ете отырып, стратегиялық басқарудың кешенді тәсілін ұсынады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Майкл Е. Портер. «Конкуренция» пер. с англ.-М.: Издательский дом «Вильямс», – 2005. – 608с.
2. Kotter, John P. "Leading Change: Why Transformation Efforts Fail.", *Harvard Business Review* vol. 73, no. 2, 1995, pp. 59-67.
3. Краснов, А.И. "Методы и стратегии управления конкурентоспособностью." *Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Экономика*, no. 1, 2008, pp. 120-130.

ӘОЖ 338 (574)

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ DAҒДАРЫСТАРДЫ БАСҚАРУ СТРАТЕГИЯСЫ: ТӘЖІРИБЕСІ ЖӘНЕ ПЕРСПЕКТИВАЛАР

Башир М.М.

Ғылыми жетекші: Әбенев Ерғали Мұхтарұлы, PhD, доцент м.а.

Мемлекеттік және жергілікті басқару мамандығының 2 курс студенті, Л.Н. Гумилев атындағы

Еуразия ұлттық университеті, Астана қаласы, Қазақстан Республикасы

E-mail: basharmad31na@gmail.com

Аңдатпа. Экономикалық дағдарыстар мен төтенше жағдайлар табиғи құбылыстар, террористік актілер, пандемиялар, экономикалық дағдарыстар кез келген сәтте және әртүрлі нысандарда орын алуы мүмкін. Мемлекеттер мен ұйымдар экономикалық дағдарыстың осы жағдайларына жедел және тиімді ден қою мақсатында жағдайды тиімді басқару және залалды барынша азайту қабілетіне ие болуға тиіс. Бұл мақала Қазақстан Республикасында экономикалық сын-қатерлерді еңсеруге және неғұрлым орнықты экономикалық жүйені құруға ықпал ететін әзірлемелер мен практикалық шешімдерді қорытуға бағытталған. Мақалада елдегі экономикалық дағдарыстардың тарихы, олардың экономика мен қоғамға әсері және осы қиындықтарды жеңу стратегиялары талданады. Алдыңғы дағдарыстарды қарастыра отырып және қабылданған әрекеттерді зерттей отырып, автор мақалада экономикалық тұрақтылықты нығайтуға ықпал ететін болашақта тұрақты дамуды қамтамасыз ету стратегияларын ұсынады.

Кілт сөздер: экономикалық дағдарыстар, экономикалық тұрақтылық, дағдарыстарды жеңу стратегиялары, әлеуметтік қорғау, мемлекеттік саясат, экономикалық реформа.

Аннотация. Экономические кризисы и чрезвычайные ситуации природные явления, террористические акты, пандемии, экономические кризисы могут произойти в любой момент и в различных формах. Государства и организации должны обладать способностью эффективно управлять ситуацией и минимизировать ущерб в целях оперативного и эффективного реагирования на эти ситуации экономического кризиса. Данная статья направлена на обобщение разработок и практических решений, способствующих преодолению экономических вызовов и созданию более устойчивой экономической системы в Республике Казахстан. В статье анализируется история экономических кризисов в стране, их влияние на экономику и общество, а также стратегии преодоления этих трудностей. Рассматривая предыдущие кризисы и исследуя предпринимаемые действия, автор в статье предлагает стратегии обеспечения устойчивого развития в будущем, способствующие укреплению экономической стабильности.

Ключевые слова: экономические кризисы, экономическая стабильность, стратегии преодоления кризисов, социальная защита, государственная политика, экономическая реформа.

Abstract. Economic crises and emergencies, including natural phenomena, terrorist acts, pandemics, and economic downturns, can occur at any moment and in various forms. States and organizations must possess the capability to effectively manage these situations and minimize damage to facilitate prompt and efficient responses to economic crises. This article aims to consolidate developments and practical solutions contributing to overcoming economic challenges and establishing a more resilient economic system in the Republic of Kazakhstan. The article analyzes the history of economic crises in the country, their impact on the economy and society, as well as strategies for overcoming these difficulties. By examining past crises and studying the undertaken measures, the author proposes strategies for ensuring sustainable development in the future, fostering economic stability.

Key words: economic crises, economic stability, crisis management strategies, social protection, government policy, economic reform.

Кіріспе. Әлемдік экономикадағы әрбір жаңа сын-қатермен экономикалық дағдарыстарды басқару мәселелері барған сайын маңызды болып отыр. Осыған байланысты, Қазақстан Республикасындағы дағдарыстарды басқару тәжірибесі мен перспективаларын зерделеу зерттеудің негізгі бағытына айналууда. Мұндай зерттеулердегі шабыт көздері әртүрлі болуы мүмкін. Осы тақырыпты зерделеуге шабыт берген маңызды жұмыстардың бірі Збигнев Бжезинскийдің «Великая шахматная доска» кітабы болып табылады. Бұл геосаясат пен халықаралық қатынастар саласындағы ықпалды шығарма АҚШ геостратегиясын терең талдауды ұсынады және түрлі өңірлер үшін құнды стратегиялық ұсыныстарды қамтиды. Осы шығарма шеңберінде әртүрлі мемлекеттердегі дағдарыстар мен төтенше жағдайларды басқару қарастырылады. Бұл талдау Қазақстан Республикасын қоса алғанда, экономикалық сын-қатерлерді басқару стратегияларын зерделеу кезінде маңызды үлгі бола алады.

Экономикалық дағдарыстар мен төтенше жағдайларды басқару - Қазақстан Республикасын қоса алғанда, кез келген елдің үкіметі үшін маңызды міндет. Дағдарыстарды басқарудың ойластырылған және тиімді тәсілі олардың салдарын жеңілдетуге және экономиканы қалпына келтіруге көмектеседі. Қазақстан табиғи құбылыстар, пандемиялар, экономикалық дағдарыстар мен террористік қауіп-қатерлерді қоса алғанда, түрлі дағдарыстармен бетпе-бет келеді. Оларды Қазақстанда басқару азаматтардың қауіпсіздігі мен қоғамның тұрақтылығын қамтамасыз етуде маңызды рөл атқарады.

Қазақстан экономикасы ішкі және сыртқы факторлардың әсеріне ұшырайтын шағын ашық жүйе болып табылады. Олардың қайсысының үстем әсер ететінін анықтау қиын. Кейбір сарапшылар экономикадағы дағдарыстың себебі мұнайдың төмен бағасы - бұл сыртқы фактор. Сонымен қатар, басқалары, егер елдің экономикасы шикізат секторына аз көңіл бөлсе, сыртқы факторлардың әсері онша маңызды болмас еді деп сендіреді. Олар дағдарыстың себептерін ішкі факторлармен байланыстырады [1].

Кесте 1. Қазақстан экономикасына әсер ететін сыртқы факторлар

Әлемдік экономикалық үрдістер	Жаһандық сауда қатынастарындағы өзгерістерді, инвестициялық үрдістер мен ресурстарға сұранысты қоса алғанда, әлемдік экономиканың ауытқулары Қазақстанның экономикалық тұрақтылығына әсер етеді.
Ресурстар	Қазақстан экономикасы энергия тасымалдаушылар мен шикізат

бағасы	ресурстарының экспортына қатты тәуелді, бұл елді осы тауарлар бағасының ауытқуына ерекше әлсіз етеді.
Геосаяси жағдай	Саяси қақтығыстар, аймақтық немесе халықаралық деңгейдегі шиеленістер, санкциялар мен саяси шешімдер елдің экономикалық климатына әсер етеді.
Халықаралық қаржылық қолдау	Халықаралық валюта қоры немесе әлемдік банктер сияқты халықаралық қаржы институттарының шешімдері де елдің қаржылық тұрақтылығына әсер етеді.
Жаһандық экологиялық және климаттық өзгерістер	Климаттың өзгеруі сияқты экологиялық мәселелер экономика салаларына, әсіресе аграрлық және табиғи ресурстарға елеулі әсер етуі мүмкін.

Бұл факторлардың барлығы бір-бірімен тығыз байланысты.

Зерттеудің әдістері. Қазақстан Республикасындағы экономикалық дағдарыстар мен төтенше жағдайларды басқару әртүрлі шаралар мен құралдардың көмегімен жүзеге асырылады.

Экономикалық дағдарыстың бір жарқын мысалы - 2007-2009 жылдардағы қаржы дағдарысы, ол әлемдік қаржылық тұрақсыздық пен мұнай бағасының құлдырауына байланысты болды.

2007-2009 жылдардағы жаһандық қаржы дағдарысының ұзақ құлдырау немесе экономиканың баяулауы кезеңі болды, оны «Ұлы рецессия» деп атау барынша жеткілікті болды. Сонымен қатар, одан кейін баяу қалпына келтіру кезеңі болды. Дағдарыс кредиттеудің төмен стандарттары, жылжымайтын мүлік бағасының жоғары болуы, сондай-ақ әлемдік қаржы жүйесінің өзара байланыстылығы сияқты факторлардың үйлесімінен туындады. Жаһандық қаржы дағдарысының 2007 жыл ретінде жалпы қабылданған басталуына қарамастан, авторлар Қазақстанға теріс әсер етуді зерделеу кезінде бастапқы дағдарыс жылы ретінде 2008 жылды талдайды. Бұл 2007 жылы ел үкіметінің Ұлттық қордан қосымша қаражат бөлінбеуімен, сондай-ақ нақты ЖІӨ өсімінің 8,9%-ды құруымен негізделді [2].

Дағдарысқа қарсы шаралар: Макроэкономикалық және қаржылық тұрақтылықты қамтамасыз ету мақсатында 2007-2009 жылдары дағдарысқа қарсы бірқатар шаралар қабылданды. Мәселен, еліміздің әлеуметтік-экономикалық дамуының тұрақтылығын қамтамасыз ету бойынша бірінші кезектегі іс-қимылдарды қамтамасыз ету үшін мемлекеттік бюджеттен 550 млрд теңге бөлінді. Одан кейін Қазақстандағы әлеуметтік-экономикалық ахуалға жаһандық дағдарыстың келеңсіз салдарын жұмсарту үшін Үкіметтің, Ұлттық Банктің және Қаржылық қадағалау агенттігінің бірлескен іс-қимыл жоспары қабылданды. Жоспарды іске асыру үшін Ұлттық қордан бағыттар бойынша \$10 млрд немесе 1200 млрд теңге бөлінді.

ҚР Қаржы министрлігінің деректеріне сәйкес, Ұлттық қордан дағдарысқа қарсы шараларды және бюджеттің басқа да шығыстарын қаржыландыруға республикалық бюджетке кепілдендірілген және нысаналы трансферттер түрінде 2008 жылы – 1 072,4 млрд теңге немесе ЖІӨ-нің 6,7%-ы және 2009 ж. – 1 104,6 трлн теңге немесе ЖІӨ-нің 6,5%-ы бөлінді [2].

Бұл шаралар Қазақстанға қаржы дағдарысымен күресуге және экономикалық тұрақтылықты біртіндеп қалпына келтіруге көмектесті. Осы тәжірибе сонымен қатар елдегі болашақ экономикалық дағдарыстарды басқару стратегияларын әзірлеуге негіз болды.

Қазақстан мұнай бағасының ауытқуын қоса алғанда, экономикалық сын-қатерлерге тап болады. 2014 жылғы қазаннан бері мұнай бағасының төмендеуі Қазақстан экономикасына әсер еткен сыртқы фактор болды. Brent маркалы өңделмеген мұнай құны орташа алғанда 2014 жылы бір баррель үшін 98,9 АҚШ долл. деңгейінде қалыптасты, ал 2013 жылы ол 108,9 АҚШ долларын құраған болатын [3].

Дағдарысқа қарсы шаралар: Экономиканы кредиттік ресурстармен қамтамасыз ету үшін дағдарыстардың іске асырылуына байланысты 2014 жылы Ұлттық қордан 2014 және 2015 жылдарға 1 трлн теңге бөлу туралы шешім қабылданды.

Макроэкономикалық тұрақтылықты қамтамасыз ету, қолма-қол ақшасыз төлемдерді дамыту және көлеңкелі айналымды қысқарту мақсатында ұлттық валютаның шетел валютасынан басымдығынан басқа, 2015 жылғы ақпанда Ұлттық Банк Үкіметпен бірлесіп Қазақстан экономикасының долларлану деңгейін төмендету жөніндегі 2015-2016 жылдарға арналған іс-шаралар жоспарын әзірледі. Содан кейін 2015 жылғы желтоқсанда Үкімет пен Ұлттық Банктің экономикалық және әлеуметтік тұрақтылықты қамтамасыз ету жөніндегі 2016-2018 жылдарға

арналған дағдарысқа қарсы іс-қимыл жоспары қабылданды [2].

Бұл шаралар Қазақстан Республикасына дағдарыстың әсерін жеңілдетуге және экономикалық тұрақтылықты біртіндеп қалпына келтіруге көмектесті.

2020 жылы әлемді қамтыған COVID-19 пандемиясы денсаулық сақтау және қоғамдық қауіпсіздік үшін ең елеулі сын-қатерлердің бірі болды. Қазақстан басқа да көптеген елдер сияқты пандемия жағдайында дағдарысты тиімді басқару қажеттілігіне тап болды.

Қазақстан пандемияның басталғанына дейін дайындық бойынша шаралар қабылдады, оның ішінде ұлттық жоспарлар мен ден қою стратегияларын әзірлеу. Бұл жоспарлар вирустың таралуын тежеу, азаматтардың денсаулығын сақтау және медициналық көмекті қамтамасыз ету жөніндегі іс-әрекеттерді қамтыды. Өкінішке орай, COVID-19 пандемиясы Қазақстанның осындай ауқымдағы төтенше жағдайларға дайындығындағы кемшіліктерді анықтады. Ауруханаларда медициналық жабдықтардың, дәрі-дәрмектердің және медициналық қызметкерлердің жеткіліксіздігі, сондай-ақ жаппай вакцинациялау жоспарлары болған жоқ.

Дағдарысқа қарсы шаралар: Сыртқы дағдарыстардан болатын жағымсыз салдарларды барынша азайту, жұмыспен қамтуды сақтай отырып ішкі өндіріс пен кәсіпкерлікті қолдау мақсатында, Үкімет мемлекеттік бюджеттің шығыстарын ұлғайтты. Үкімет экономиканы қолдау бойынша шұғыл, жедел шаралардың екі пакетін және 2020 жылдың соңына дейін экономикалық өсуді қалпына келтіру жөніндегі кешенді жоспар қабылдады. Микробизнес пен ШОБ үшін салықтар мен әлеуметтік төлемдер бойынша босату және кейінге қалдыру ұсынылды және ШОБ-ты жеңілдікпен кредиттеу құралдары кеңейтілді. Жұмыспен қамтуды сақтау бойынша жаңа «Жұмыспен қамтудың жол картасы» іске асырылуда. ҚР Үкіметінің кеңейтілген отырысының қорытындысы бойынша салықтық ынталандырулар мен фискалдық шараларды қамтитын дағдарысқа қарсы шаралар пакетінің жалпы бюджеті 6,3 трлн теңгені құрады, оның ішінде республикалық бюджет қаражаты есебінен – 3,5 трлн теңге, ҚРҰБ қаражаты есебінен – 2,3 трлн теңге және Мемлекеттік әлеуметтік сақтандыру қоры есебінен-0,48 трлн теңге. Республикалық бюджеттің қосымша шығыстарын қаржыландыру бюджет тапшылығын ұлғайту, шығыстарды оңтайландыру және кепілдендірілген трансферттің мөлшерін 2 070 млрд теңгеге ұлғайту есебінен жүзеге асырылды. Мәселен, ҚР Қаржыминістің деректеріне сәйкес, 2020 жылы ҚР Ұлттық қорынан кепілдендірілген трансферт түрінде республикалық бюджетке 4,77 трлн теңге бөлінді [2].

COVID-19 пандемиясы кезінде Қазақстан Республикасындағы экономикалық дағдарыстар мен төтенше жағдайларды басқару күрделі міндет болды, бірақ соңында ол елге вирустың таралуына және оның экономикаға әсеріне байланысты сын-қатерлерді еңсеруге мүмкіндік берді.

Қорытынды. Қазақстан Республикасындағы экономикалық дағдарыстардың алдын алу экономиканың тұрақтылығын қамтамасыз етудің негізгі міндеті болып табылады. Бұл кешенді тәсілді қажет етеді және өткен дағдарыстар мен болашақ жоспарлардың тәжірибесіне негізделген.

Мемлекеттің негізгі міндеті дағдарысты болжау немесе толық болдырмау емес, оның экономикаға әсерін барынша азайту және бүкіл жүйенің күйреуін болдырмау болып табылады [5].

Қазақстан Республикасындағы экономикалық дағдарыстарды басқару стратегияларын зерделеу нәтижесінде даму тәжірибесі мен перспективаларының негізін қалыптастыратын маңызды факторлар анықталды. Бұл мақалада дағдарыс кезеңдеріндегі елдің экономикалық тұрақтылығына әсер ететін факторлар талданды, сондай-ақ болашақта тұрақты дамуды қамтамасыз ету үшін одан әрі әрекет ету бағыттары ұсынылды. Осы тәжірибе тұрақсыздық жағдайында басқарудың неғұрлым икемді және бейімделген стратегияларын әзірлеудің негізі болды. Экономикалық дағдарыстарды басқару ағымдағы сын-қатерлерге жауап беруді ғана емес, сонымен қатар тұрақты дамуды қамтамасыз ету үшін стратегиялық көзқарасты қажет етеді. Болашақта Қазақстан Республикасының тұрақты дамуын қамтамасыз ету үшін экономикалық сын-қатерлерді жоспарлау мен оған ден қоюдағы тәжірибеде және инновацияларда тұрақты оқыту негізгі факторларға айналады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Темирбек Е.Б. Факторы и причины экономического кризиса в Казахстане. Вестник КазНУ. Серия экономическая. №3 (115). 2016
2. Тимур Әбілқасымов, Шыңғыс Шунеев. «Ұлттық қордың Қазақстан экономикасындағы дағдарысқа қарсы рөлі: эмпирикалық баға».
3. Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің 2021 жылғы жылдық есебі.
4. Ауезова К.Т., Каркинбаева Ш.И., Жунусова А.Ж. Антикризисное управление в Казахстане: Теория и практика зарубежных стран.
5. Герасимов К.Б. Методы преодоления экономических кризисов «Экономика и социум» №6(25) 2016